

GYVIEJI ARCHYVAI

Dainingi ir sėkmingi metai

„Harmonijos“ choro meno vadovė ir dirigentė Iлона Zalanskienė tapo Lietuvos chorų sąjungos premijos laureate

Iлона Zalanskienė

centro mišraus choro „Harmonija“ meno vadovei ir dirigentei Ilonai Zalanskienė.

Svarus įvertinimas jai skirtas už aktyvią, ryškia chorinę veiklą, atkaklų ir profesionalų darbą bei puikius meninius rezultatus. Kaip patvirtino pati idėjų ir energijos nestokojanti laureatė, vadovaujanti ne tik „Harmonijos“, bet ir Varėnos Jadvygos Čiurlionytės menų mokyklos jaunių chorui „Varėnė“ bei Senosios Varėnos chorui „Sonata“, apdovanojimas skirtas už vadovavimą aštuntus metus gyvuojančiam Varėnos kultūros centro mišriam chorui „Harmonija“, kuris koncertuoja ir sėkmės laurus škina ne tik savo krašte, bet ir užsienio šalyse.

„Šis mano veiklos įvertinimas tikrai pradžiugino. Gauti premiją kartu su aukščiausio lygio dirigentais – labai didelis pasakatinimas nesustoti ir tobulėti. Pripažįstu – premija pelnyta ilgu ir atkakliu darbu chorinio vadovavimo srityje. Šį apdovanojimą priimu ne kaip mano vienos, bet kaip visos komandos – chormeisterės Loretos Tiškienės, koncertmeisterio Tomo Kizelio bei viso kolektyvo darbo įvertinimą. „Harmonijoje“ dainuoja apie penkiasdešimt varėniškių. Jie taip pat labai džiaugiasi garbingu įvertinimu“, – pažymi premijos laureatė I. Zalanskienė.

Choro pasirodymai lydimi padėkų už tinkamai parengtą programą, dėmesį patraukiantį ir žavingą dirigentės išraiškumą, muzikalumą, artistišumą ir jautrų dainavimą. Pagiriamųjų žodžių ir stipraus palaikymo „Harmonijai“ už nuoširdžias emocijas po pasirodymų negaili ir kitų chorų vadovai.

Lietuvos chorų sąjungos premijas taip pat gavo meno vadovė ir dirigentė, Vilniaus chorinio dainavimo mokyklos „Liepaitės“ mokytoja ekspertė, Jaunių choro vadovė Audronė Steponavičiūtė-Zupkauskienė, Šiaulių berniukų ir jaunuolių choro „Dagilėlis“ meno vadovas ir dirigentas Remigijus Adomaitis, KTU Akademinio choro „Jaunystė“ vadovė Danguolė Beinarytė, VU choro „Gaudeamus“, VU mišraus choro „Pro Musica“ vadovė Rasa Gelgotienė, kamerinio choro Cantate Domino, VDU mišraus choro „Vivere Cantus“ vadovas Rolandas Daugėla.

Komisijos pirmininkas – profesorius Jurijus Kalcas, nariai: profesorius Č. Radžiūnas, profesorius D. Puišys, docentai G. Venislovas, G. Kumpienė, profesorė A. Žigaitytė-Nekrošienė, docentė J. Kiaulakytė, profesoriai V. Masevičius, V. Katinienė, R. Štreimikytė, R. Kraucevičiūtė.

Praėję metai Ilonos Zalanskienės vadovaujama „Harmonijai“ buvo ištisai dainingi ir sėkmingi. Choras dalyvavo net dviejuose tarptautiniuose renginiuose – konkurse festivalyje „Mundus Cantat“ Lenkijoje, kuriame laimėjo Sidabro diplomą, ir tarptautiniame kalėdiniame chorų festivalyje Maltoje. Sėkmingai dalyvavo visą Lietuvą apimančiame projekte „Dainuojam Naująjį su Maestro“. Choras aktyviai dalyvavo Varėnos kultūros centro organizuojamuose renginiuose, kur dažniausiai atliekama lietuviška muzika. Dar vienas įdomus įvykis choro gyvenime – Milano oro uoste surengtas koncertas. Jo vadovė Iлона Zalanskienė yra chorų festivalio „Širdžių kalba“ iniciatorė, himno Varėnai kūrybos ir pristatymo iniciatorė. Ji siekia plačiai viešinti chorinės muzikos pasirodymus. Be koncertinės veiklos, aktyviai dalyvauja Varėnos bendruomeniniame gyvenime, yra Senosios Varėnos bendruomenės pirmininkė.

„Didžiuojuosi, kad buvau pastebėta, kad šitoj apdovanojimų „puokštėj“ skamba ir Varėnos vardas. Iškilmingas laureatų pagerbimo renginys bus organizuotas, kai baigsis karantinas“, – sako premijos laureatė Iлона Zalanskienė.

Rūta AVERKIENĖ

Sodas prie Krūčiaus (1994 – 2012)

Lietuviškos novelės meistras Juozas Aputis Zervynose prie Ūlos yra šitaip kalbėjęs: kai rašai ką nors apie savo gyvenimą, atsimink, kad viskas tau yra svarbu ir įdomu, o paskaito kitas – ir nelabai... Visada prisimenu tai. Bet žinau ir kitą pamokymą: savo krašto istoriją geriausiai supranti tada, kai skaitai, ką gyvieji rašo apie gyvuosius

1996–ieji metai, gegužės 29–oji diena. Nutolsta teoriniai ginčai, kai gerai išgalastu kastuvu pradėtu kasti pirmąją lysvę būsimam vaistazolių daržui. Tarsi ir vėloka bandyti ką nors dar šiemet užauginti, bet kartu ir gerai, kad pats svarbiausias darbymetis jau praėjo, ir galima dirbti neskubant, galima gerai išsižiūrėti į čionykštę žemę. O žemė šaltėkšnių, ievo ir šėivamedžių brūžgyuose labai gera. Vietinis gyventojas Albinas Kalpokas sako, kad būtent čia kolūkiniais metais buvo veršių diendaržis, o tik paskui suvešėjo krūmai. Juoda žemėlė, daug sliekų, o gelsvos tvirtos dilgėlių šaknys – lyg virvės, sunėrusios požeminį tinklą. .. Kertame su Gedimynu krūmus, palikdami, žinoma, miškinės obelis, šermukšnius ir puslaukinius serbentus. Dar nežinia, kas čia bus, svarbu, kad dirbdami saugome ne tik sliekus, bet ir rūpūžes bei kurmius. O netoli esanti šniokščia Krūčiaus rėva. Tuo ir skiriasi sodininko darbas nuo mechanizatoriaus, kuris kabinoje sėdėdamas nemato žemės iš arti. Mes viską matome ir girdime.

Kitą dieną atvažiuoja prie Krūčiaus kino režisierius Antanas Zinkevičius. Filmuoja upelio krioklius bei rėvas, paskui važiuojame prie Liškiaivo ežero ir į Liepiškius. Iš tolo žiūrime, kaip į apleistą sodybą elektrikai tiesia elektros liniją. Diena karšta, o visi vyrai su raudonais kombinezonais. Raudonas traktorius tempia gelžbetoninius stulpus. Čia pat stovi raudonas autobusas ir nedidelis buldozeris. Darbai sunkūs ir svarbūs, matyt, tą sodybą nupirkė koks miestietis, ir atrodo, kad tuoj pat viskas čia paklūsta kažkokios raudoną spalvą mėgstančios firmos reikalavimams... Galvoju taip, o Antanas Zinkevičius man sako: pažiūrėk, naujieji stulpai daug storesni už senuosius, kažin kodėl. Aš nežinau, kodėl jie storesni, matyt, progresas taip ir eina per Žemę – šandien turi būti tvirčiau negu vakar. Ir kaip dabar aišku, kad prie Krūčiaus mes eisime visai kitu keliu. Ir tegu šaiposi džūkai, primindami seną, gal ir teisingą patarlę – neturi arklio, tai pats esi arkllys...

6. Kodėl prapuolė Mykolo Averkos sodas?

Kantrūs artojai, gabūs meistrai, išstvermingi grybautojai ir uogautojai – tai vis apie džūkus. Bet gerą sodininką Džūkijoje vargiai surasi. Smėliuose gerai auga

tik pušelės ir griekiai. Net ir sodybos kieme senolė pušis atrodo iškilmingai. O lepesnis, reiklesnis medis, jeigu prasčiau prižiūrimas, gali ir nuskursti. Net ir šiaurietiškas Niežino šermukšnis Dainavos krašte nukentęs nuo vasaros sausros, jei nesugebėsi pasaugoti prie jo šaknų drėgmės. Apie medžių, krūmų ir kai kurių daugiamečių žolynų mulčiavimą, siekiant išsaugoti kuo daugiau drėgmės sausringam laikotarpiui, čia reikia kalbėti kaip apie naujovę. Bet gal neverta ir vargti su naujovėmis, juk miško ir raisto uogas dangus godoja.

Prieš dvidešimt metų šilinių džūkų kaimuose dar buvo galima išgirsti tokį pasakojimą: Musteikoje kažkoks nenuorama Mykolas Averka užveisė didžiulį sodą, augina jame ne tik obelis, bet visokių erškėčius, aronijas, lazdynus ir netgi avietes. Neregėtas dalykas – visi džūkai uogauti, grybauti, riešutauti ir medžioti eina girion, o tamsai sodininkas nori viską prie savo pirkios slenkščio turėti. Džūkai juk ir į savo laukelius, ir į pievas toli keliauja, nes šalia kaimo, gyvuojančio tarp miškų, dirbamos žemės būna mažai. Todėl apie Mykolo Averkos sodą ir sklinda legendos. Bet sodininkas mirė, ir niekas nepanoro pratęsti jo eksperimentų. Liko tikti Romo Sadausko apybraiža „Išėjęs ir sugrįžęs“, parašyta 1976 metais, vėliau patekusi į meninės publicistikos rinktinę „Laimingų žmonių gyvenimas“ (Vaga, 1983).

O ką mums šiandien sako Mykolo Averkos sulaukėjusios, apkerpėjusios obelys, ką byloja sutankėjusių kultūrinių aviečių džūnglės? Galima kaltinti sodininką, kad neišugdė sau jokios pamainos. Bet gal ir kaimynai galėjo kiek labiau pasidomėti šitomis naujovėmis. Konservatyvumas ir uždarumas – akivaizdūs Džūkijos ūkio ženklai, lydintys atsargų čionykštį kaimietį nuo pačių seniausių laikų. Visi žinom, kad džūkės moterys yra geros uogautojos ir žoliautojos, bet čia buvo ir tebėra tokių kaimų bei vienkaimių, kuriuose nežinoma nė viena vaistažolė. Kliučėvo kaimo gyventojai, kiek išklausinėjau, žiemą gerdavo tik ažuolų gilių kavą, kai tuo metu visai netoli esančiuose Rudnios, Dubynko, Kapiniškių kaimuose virdavo įvairiausių žolelių arbatą. Dar įdomiau pastebėti, pasekti etnografinę *kašelių* paplitimo ribą. *Kašelių* – patogiausia pinti- nės grybams ir uogoms, niekas nesugalvotų geresnės.

Pinama ji iš skalios pušies, nupinti nesunku, svarbu surasti skalį pušį, kuri ne visur auga. Mardasave, Puvociuose, Rudnelėje, Kapiniškėse, Margionyse, Darželiuose, Marcinkonyse, Musteikoje visi grybautojai tokias pintines turi, o gretimuose kaimuose – Trasnųke, Viršurodukyje, Šunupyje jau nebėra nei *kašelių*, nei meistrių, mokančių jas daryti. O gal keisčiausia yra tai, kad nei šiliniai, nei gruntiniai, nei panemunės džūkai nežinojo, kas yra liepkaulis. Mikalojus Katkus „Balanos gadynėje“ gražiai aprašo liepavimą ir liepkaulių panaudojimą. Liepkaulis – liepinė lazda be karnos – Vidurio Lietuvoje buvo geriausia balana, ji degė lygiai, šviesiai ir nė kiek nedūmimo. Džūkijoje seniau liepų buvo užtekta, ir Musteikoje, ir kaimuose prie Grūdosių visi pynė ne tik karklines ir kadagines, bet ir liepų karnų vyžas, o liepkaulius išmesdavo ant skiedrynių. Balanos čia buvo tik pušinės. Šis faktas – ir keistas, ir įdomus, aiškiai rodantis ir anuometinį džūkų patirties uždumą, ir netgi smalsumo

stoką. Tradicija buvo sureikšminama, ir bet koks nukrypimas jau atrodė rizikingas. Džūkai, pavyzdžiui, žinojo, kad šviesiausiai dega ta pušis, kuri nupjauta Kūčių dieną ir nuversta į saulės pusę. Čia, be abejo, yra mito atšvaitas... Ir žemdirbio, ir sodininko patirtis Džūkijoje buvo ribota, todėl mes ir neturime šiam kraštui pritaikytų veislių. Pavasarinių šalnų ir sauso smėlio bijo daugelis lepių veislių, o liaudies selekcija yra labai ilgas procesas. Ilgas, bet patikimas. Be to, kai kurie introdukuoti vaiskrūmiai (ameliančiai, aronijos, geltonosios sedulos) puikiausiai pakenčia skurdų dirvožemį ir pavasarinių šalnų nebijo. Ką nors dėl to kaltinti, žinoma, būtų neteisinga. Kai Čepkeliuose vienas uogautojas per dieną pririnkdavo 30 ar net 50 litrų gražiausių spanguolių, nei selekcija, nei introdukcija nebuvo aktuali. Bet laikai keičiasi: uogautojų kasmet vis daugiau, o uogų mažiau. Pirmykštis uogavimas ir grybavimas dabar jau tikrai skurdina mišką ir raistą. Todėl ir būtina daugiau uogų ir vaisių užsiauginti sode. Botanikos sodo pavyzdys pamokytų vietos gyventojus savo žemėje užsiauginti tai, ko nežinojo tėvai ir seneliai.

7. Svarbus sodininko rūpestis – tvora

Kultūros tyrinėtojo Dmitrijaus Lichačiovo knyga „Sodų poezija“ sugrąžina mus į

tuos laikus, kai sodas arba parkas buvo kuriamas kaip idealus Pasaulio modelis, kur sutilpdavo ne tik dekoratyviniai krūmai ir gėlės, bet ir gyvuliai, ir paukščiai, ir valalai, ir, žinoma, vaismedžiai. Sodininko profesija mūsų Žemėje tokia pat sena kaip ir žemdirbio. Gražiausieji parkai buvo kuriami labai ilgai. Atsirado sodų bei parkų kūrėjų dinastijos – tėvas perdavė savo patirtį sūnui, paskui darbą tęsė vaikaičiai. Šitaip gimė tikėjimas, kad nė vienas geras darbas nepražūsta ir, metams bėgant, daigina vis naujas gėrio ir grožio sėklas. Vergilijaus posakis „Tavo sodo obuolius nuskins vaikaičiai“ čia iškyla kaip gyvenimo prasmė.

Bet kiekvienas sodininkas turi ir paprastesnių jo kasdieninį darbą įprasminančių paskatų – jam gražu regėti, kaip sprogstą pumpuras, kaip šakojasi medis, kaip sklėdžiasi gėlės žiedas. Gražu žiūrėti – štai ir visas paaiškinimas. Žvelgimas į sprogstantį žalsvą pumpurą – tai pati tyliausioji sodininko meilė.

Sodas yra mažas Rojus. Viduramžiais net ir skurdžiausieji vienuolių ordinau puoselėdavo sodus. Pranciškoniai, kuriems regala griežtai draudė valdyti žemes, mažą sodelį vis dėlto turėdavo. Tai ir buvo Rojus simbolis. Ir svarbiausias tokio sodo ženklas yra tai, kad jis aptvertas. Kartais mūrinė, ilgaamžė tvora neturėdavo jokios utilitarinės funkcijos (nei žmonės, nei gyvuliai nesikėsina į sodą) – ji yra tik simbolis. Lietuvių dainose dažnai minimas aptvertas darželis. Ir mergelė – prie vartelių, ir žirgas – prie vartų. Ir brolelis apdovanojamas už tai, kad gražiai aptvėrė žalias rūteles. O romanuose ir apsakymuose, kurie mus sugrąžina į senąjį kaimą, aprašomas pirmasis pavasario darbas – tvorų taisymas. Dirvonai dar drėgni, arimų iki švento Jurgio nevalia judinti, o tvoras taisyti – pats laikas. Kapinių be tvorų taip pat nebūna. Kryžiai, kokia nors intencija pastatyti toliau nuo sodybos, irgi aptvertami. Ir sodybos du kiemus – ūkiškąjį ir švarųjį – atskiria tvora. Sodas irgi aptvertas... Gulstinės ir pusiau gulstinės, žiogrinės ir žardinės, kuolinės ir lentinės, ruzginės ir pintinės, akmeninės ir stulpinės tvoros – tokia graži įvairovė nuo Šventosios, įtekančios į Baltijos jūrą, iki Švendubrės šalia legendinio Raigardo.

Tęsinys. Pradžia Nr. 30, 31

Henrikas GUDAVIČIUS